

Розділ 7

*“У моїх дітей, звичайно, буде комп’ютер.
Але спочатку вони отримають книги”.*
Білл Гейтс

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОСТУП НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (2013–2020 рр.)

Період 2013–2020 років став не лише інноваційним проривом для Наукової бібліотеки Ужгородського університету, а й зміною стратегії розвитку книгозбірні. Підґрунтям зміни курсу бібліотеки стало злиття воедино двох закарпатських вузів – Ужгородського національного та Закарпатського державного університетів. На пропозицію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Кабінет Міністрів розпорядженням за № 52 від 6 лютого 2013 року “Про реорганізацію Закарпатського державного університету” дає погодження: шляхом реорганізації приєднати Закарпатський державний університет до Ужгородського національного університету. Вже 14 лютого 2013 року Міністерство освіти і науки, молоді і спорту України у наказі за № 155 “Про реорганізацію Закарпатського університету”, пунктом 5.4 зазначає: “Провести інвентаризацію майна, основних засобів та матеріальних цінностей, що знаходяться на балансі Закарпатського державного університету, та забезпечити їх передачу до Ужгородського національного університету”.

Підтвердженням передачі бібліотеки ЗакДУ стали наказ по Закарпатському державному університету (№ 158 від 27 лютого 2013 року) “Про проведення інвентаризації” та Акт прийому-передачі бібліотеки від 29 березня 2013 року, яким засвідчувалася згадана бухгалтерська процедура про передачу понад 70 тисяч облікових одиниць, вартістю 1 079 804 гривні. Фонд переданої бібліотеки виявився багатопрофільним, хоча більшість складала література юридичного характеру та інформаційних технологій.

На той час бібліотека ЗакДУ була повністю комп’ютеризована, в ній успішно працювала електронна бібліотечна програма “УФД/Бібліотека”, вона мала власний сайт з вільним доступом до електронного каталогу. Таким чином, до загальної бібліотечної площі УжНУ доєдналася площа бібліотеки Закарпатського державного університету – 390 кв. м, яка включала простору читальну залу площею 245 кв. м на 130 читацьких

Експерсію бібліотекою проводить Марія Медведь. 2019.

місць. Ця книгозбірня залишилася у своєму колишньому приміщенні, по вул. Заньковецькій, 87 "Б", і отримала статус філії № 1, увійшовши в підпорядкування Наукової бібліотеки УжНУ. До бібліотечного колективу влились 9 працівників.

У зв'язку з тим, що до складу ЗакДУ входив Природничо-гуманітарний коледж, який теж внаслідок реорганізації увійшов у склад університету як його структурний підрозділ з підготовки молодших спеціалістів, тож і його бібліотечний фонд влився до загального фонду університетської книгозбірні. Бібліотека коледжу знаходиться за адресою вул. Українська, 19, її загальна площа складає 105 кв. м, читальна зала має 66,8 кв. м на 30 читацьких місць.

З 24.04.2013 до 24.03.2014 року тимчасовою виконувачкою обов'язків директора бібліотеки було призначено Марію Медведь – колишню директорку бібліотеки ЗакДУ, яка згодом рішенням Вченої ради Ужгородського національного університету від 24.03.2014 р. за конкурсом була обрана на посаду директора Наукової бібліотеки.

Нова очільниця бібліотеки представила колективу стратегію розвитку бібліотеки, яка передбачала кардинально новий напрям розвитку книгозбірні, що наполегливо вимагало сьогодення, – ним був курс комп'ютеризації всіх бібліотечних процесів: об'єднання відділів бібліотеки у єдину бібліотечну мережу, опанування інноваційних методів обслуговування, запровадження електронного читацького квитка, вдосконалення сайту книгозбірні, відкриття онлайн-послуг та багато інших інноваційних упроваджень, на які давно очікувала університетська бібліотека. Орієнтир на інновації опирався на напрацьовані за близько 70 років бібліотечні традиційні методи роботи, тому М. М. Медведь розпочала відновлення та розширення умов книгообміну між вузівськими бібліотеками. Нею було підготовлено 50 угод про співпрацю між вітчизняними бібліотеками, що засвідчено розпорядженням по бібліотеці за № 4 від 13.11.2013 р. Результат виявився плідним – з нами підписали угоди такі масштабні бібліотеки, як: Наукові бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка та Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, Науково-технічні бібліотеки Придніпровської державної академії будівництва та архітектури (м. Дніпропетровськ) і Вінницького національного технічного університету, Наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія"; продовжили угоди про книгообмін Національна бібліотека ім. М. Максимовича КНУ ім. Шевченка, бібліотеки Донецького національного університету економіки, торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Закарпатського угорського педагогічного інституту ім. Ференца Ракоці та ін. Книгообмін став активним рушієм поповнення фонду університетської бібліотеки.

Учасники презентації видання "Чехословацький світ в Карпатах" Владіміра Куштека. Перший ряд (зліва): проректор УжНУ Мирослава Лендьел та директорка регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень в м. Ужгород Світлана Мітряєва. 2019, 5 червня.

Наступним кроком новообраного директора бібліотеки зі збереження фонду книгозбірні стало прийняття рішення про термінове переміщення фонду (80 тисяч примірників книг) відділу літератури іноземними мовами з аварійного приміщення бібліотеки по вул. Висока, 2 до Інституту післядипломної освіти. Для цього університет виділив просторі приміщення площею близько 180 кв. м, в яких було проведено ремонт та розміщено 40 бібліотечних стелажів. Визволення книг з вологого середовища, яке було результатом багатолітнього порушення водовідведення поверхневих ґрунтових вод та наслідком сусідського будівництва, стало єдиним і правильним рішенням для бібліотеки, адже врятувало велику кількість цінних художніх видань іноземними мовами.

Лише перемістивши книги до сухого приміщення, колектив бібліотеки розпочав підготовку до першого, але найважливішого етапу – комп'ютеризації, до якого Наукова бібліотека УжНУ приступала зі значним для себе запізненням.

Для цього варто повернутися в 1999 рік... Саме цього року на базі Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна відбулось чергове засідання Науково-методичної бібліотечної ради при МОН України щодо інноваційних технологій у бібліотечній діяльності. На зібранні об-

Дарунок бібліотеці від автора книжки “Чехословацький світ в Карпатах” Владіміра Кушечка. Зліва направо: Крістіна Товт (помічниця ректора УжНУ), Анжеліка Товт (завідувачка відділу комплектування), Владімір Кушечек, Марія Медведь (директорка Наукової бібліотеки), Вікторія Воробець (заступниця директорки Наукової бібліотеки). 2019, 5 червня.

говорювалось найголовніше завдання: можливість ознайомлення з практикою окремих прогресивних бібліотек України, що дасть змогу іншим бібліотекам піднятися на вищий щабель якісного обслуговування читачів і наблизитись до рівня передових бібліотек світу. Вже тоді на ім'я ректорів вищих навчальних закладів надійшла вказівка МОН України проаналізувати ліцензовані програмні бібліотечні продукти, що використовуються у бібліотеках закладів вищої освіти, та визначитися з придбанням одного з них. У грудні 2002 р. Ужгородський університет придбав бібліотечну вітчизняну програму “УФД/Бібліотека” на 25 робочих місць, вартістю 15 552 грн. З того часу минує лише декілька років – і МОН наполегливо (наказ № 847 від 24.12.03 р.) зобов'яже заклади вищої освіти впроваджувати комп'ютеризацію бібліотеки як обов'язкову умову ліцензування.

На превеликий жаль, близько п'яти років (до квітня 2007 р.), бібліотечна програма залишалась на стадії початкового впровадження і не забезпечила комп'ютеризації бібліотеки. Вона була встановлена лише у відділі комплектування, решта відділів працювали у звичному для них традиційному режимі.

Однак без знання основ комп'ютерної грамотності бібліотекарям годі було й думати про впровадження інновацій, і тому рішення прийшло від директорки, яким вона завбачливо визначила рівень комп'ютерної обізнаності кожного працівника колективу, а виділивши в них три групи (повна відсутність знань роботи з комп'ютером, середня (задовільна) обізнаність та добре володіння навиками), організувала своєрідні тренінги-навчання, в яких передбачались як перші кроки в освоєнні бібліотечної програми, так і більш ускладнені завдання. Ініційовані завдання М. Медведь проводила за власно розробленою схемою, дотримуючись власної методики, адже, проаналізувавши ситуацію фахової підготовки підлеглих, директорка визначила таку картину: переважна кількість бібліотекарів, маючи великий досвід традиційної бібліотечної роботи (майже 40% працівників працюють у стінах університетської бібліотеки понад 20 років), не володіли навиками комп'ютерної грамотності, тому керівництво бібліотеки поставило найперше завдання – отримати навик роботи на комп'ютері, відповідно до рівня знань володіння комп'ютером. Після тренінгів групи “комп'ютером не володію зовсім” та “володію примітивно” були додатково направлені на курси з основ комп'ютерної грамотності, які проводились Центром інформаційних технологій при ДВНЗ “Ужгородський національний університет” (обсягом 40 академічних годин). Після прослуханого курсу та здачі його заліку бібліотечні працівники отримали визначені сертифікати про підвищення кваліфікації за напрямом “Комп'ютерна грамотність. Рівень початковий”. Навчання на курсах закріплювали практичними навиками та заняттями в електронній бібліотечній програмі “УФД/Бібліотека”. Методика “колеги навчають колег” була найсприятливішим способом для вікових бібліотекарів та найефективнішою. Нова стратегія опиралась на ділянки найактивнішого користування фондами, якими стали фонди читальних зал та фонди абонементів навчальної літератури.

Перший результат нововведення не забарився. Успішне навчання колективу працювати в новому форматі засвідчило те, що немає нічого неможливого, а бажання змін – це рушійна зміна до прогресу, в даному випадку в бібліотечних технологіях.

Входити в інформаційне середовище колективу було не легко – бракувало комп'ютерних робочих місць. На початок 2013 року комп'ютерний парк бібліотеки складав лише 10 комп'ютерів, тобто лише кожен восьмий працівник бібліотеки мав можливість працювати в програмі.

Ентузіазму бібліотечному колективу годі було позичати, вже влітку 2013 року Науковою бібліотекою розпочався масштабний проєкт “Комп'ютеризація бібліотеки УжНУ”. Втілювати цей проєкт в життя допомагали висококваліфіковані спеціалісти з програмного забезпечення бібліотеки Юрій Гебура, Світлана Гебура, Віктор Копча, Катерина Бабич (Петканич), які активно працювали над створенням комп'ютерних

Учасники круглого столу, присвяченого інноваційним видам бібліотечного сервісу – представники публічних та освітянських бібліотек м. Ужгорода: Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потоушняка, бібліотеки Ужгородського інституту культури і мистецтв, Закарпатської академії мистецтв, Медичної бібліотеки Закарпатського обласного медичного інформаційно-аналітичного центру та Ужгородської міської централізованої бібліотечної системи. 2019, 10 жовтня.

мереж передачі даних, електронного каталогу, цифрових репозиторіїв, упроваджували систему “УФД/Бібліотека”.

Першим структурним відділом, який опробовував складність проекту, став колектив головної читальної зали (керівниця О. Прохненко). Протягом літніх місяців електронний каталог бібліотеки поповнився 25 400 записами книг з фонду відділу, де кожен примірник видання супроводжувався виготовленням штрих-кової етикетки, що забезпечувало зчитування сканером для відтворення його ідентифікації в електронному формулярі читача. Вдале завершення комп’ютеризації фонду читальної зали стало стимулом до наслідування і в інших відділах, та найвагоміше його досягнення – це початок електронного обслуговування користувачів бібліотеки, бо саме з березня 2014 року розпочато електронне бібліотечне обслуговування в читальній залі. Це дало можливість зареєструватися 950 читачам через електронні формуляри (станом на грудень 2014 р.).

Наступним кроком комп’ютеризації бібліотеки став період літніх канікул 2014 року. Саме в цей час підручники повертаються на полиці від користувачів. Тому за нововведення взявся ще один вагомий підрозділ бібліотеки – абонемент економічної літератури, який призначений для видачі підручників студентам усіх курсів факультетів економічного, міжнародних економічних відносин та факультету суспільних наук (напряму “соціальна робота” та “соціологія”). За період менше двох місяців в електронну базу бібліотечної програми було внесено понад 20 тисяч

підручників. Навантаження на працівників бібліотеки були чималі, бо збіглися з періодом відпусток, та попри все 1 вересня 2014 року студенти прийшли до повністю комп'ютеризованого відділу бібліотеки. Тобто першого вересня 2014 року вперше бібліотека розпочала електронне обслуговування видачі підручників студентам усіх курсів економічного факультету, факультету міжнародних економічних відносин та факультету суспільних наук.

У цьому році бібліотека освоїла ще одну нову форму обслуговування – віртуальне представлення книг, які є перлинами бібліотечного фонду. У грудні 2014 року у всесвітній мережі Інтернет представлено першу віртуальну виставку бібліотеки “Шевченкіана на сторінках періодики Підкарпатської Русі: із фондів Наукової бібліотеки УжНУ” (автори: М. І. Чорній, С. П. Гебура, Л. О. Мельник). В експозиції репрезентовано 21 видання з фондів відділу “Карпатика”. Виставка розгорнута на сайті бібліотеки і хоча була першою, викликала великий інтерес у користувачів, що доводить кількість її віртуальних переглядів.

2014 рік ознаменований ще однією цікавою подією – виходом у світ видання, яке стало не просто науковою роботою нашої бібліотеки, а справжньою даниною пам'яті нашої колезі, яка безмежно любила свою працю бібліотекаря. Цим виданням став збірник матеріалів, присвячений 90-річчю від дня народження колишньої працівниці Наукової бібліотеки Ужгородського університету, званого в краї та за його межами бібліографа Олени Дем'янівни Закривидороги. Книга побачила світ під назвою “Олена Закривидорога – книгознавець, бібліограф, педагог”.

Отже, бібліотека сміливо продовжила крокувати до сучасних вимог. Упровадження інновацій в роботу бібліотеки підтримувалось розширенням комп'ютерного парку, який на кінець 2014 року складав 46 одиниць.

Однак застосування нових сучасних форм обслуговування у діяльність Наукової бібліотеки неможливе без практичних навиків, які отримують бібліотечні працівники під час участі у конференціях та семінарах на базі провідних бібліотек України. Працівники нашого закладу (провідний спеціаліст програмного забезпечення бібліотечної системи Ю. М. Гебура та бібліограф першої категорії І. Т. Зомбор) отримали можливість пройти таке навчання, взявши участь у II Міжнародному науково-практичному семінарі “Оцифроване надбання: збереження, доступ, репрезентація” 16-17 грудня 2014 року на базі Державного політехнічного музею при НТТУ “КПІ”. Отримані навички вже скоро стали в нагоді, бо, опираючись на наказ № 70/01-17 “Про впровадження електронного репозиторію наукових публікацій ДВНЗ «УжНУ»” від 03.10.2014 р., Наукова бібліотека активно долучається до наповнення електронного репозиторію ДВНЗ “УжНУ” (dspace.uzhnu.edu.ua). Репозиторій являє собою створення єдиного електронного архіву результатів науково-дослідної

Колектив бібліотеки – над створенням нового бібліотечного сайту. 2019.

роботи, статей, методичних розробок викладачів та науковців університету, навчальних кваліфікаційних робіт студентів для їх централізованого зберігання й надання відкритого доступу до них світовій академічній спільноті. Наявність такого репозиторію суттєво впливає на світовий рейтинг інтернет-присутності вишу (Webometrics, фактор OPENNESS). Наукові статті, розміщені науковцями у відкритому доступі, цитують набагато частіше, ніж статті з традиційних друкованих журналів і періодичних видань. Завдяки самоархівуванню рейтинг цитування робіт автора в більшості галузей науки зростає як мінімум удвічі.

Чітко усвідомлюючи значення рейтингу цитування праць науковців УжНУ, бібліотека сміливо взяла на себе більшу частину наповнення репозиторію, ініціюючи наказ № 78/01-17 “Про поповнення репозиторію електронними версіями Наукових вісників УжНУ”. Цій роботі передувало створення електронного архіву Вісників університету УжНУ, відкритому на сайті Наукової бібліотеки. Станом на липень 2020 року бібліотекою додано до електронного сховища УжНУ понад 16 тисяч повних текстів у форматі PDF-публікацій з матеріалів вісників, науково-технічних збірників, журналів, матеріалів конференцій ДВНЗ “Ужгородський національний університет” та ін.

У цьому ж 2014 році електронний каталог бібліотеки доповнили 5385 бібліографічних записів художньої літератури.

Протягом наступного року бібліотека ініціювала розгляд Вченою радою університету пропозиції стосовно клопотання перед Міністерством освіти і науки України щодо включення колекції рукописних книг, інкунабул та палеотипів до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Позитивний відгук щодо доцільності цієї процедури підтверджено Національною академією наук України, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Саме це стане подальшим стимулом до реставраційних робіт унікальних пам'яток культури та створення фондів цифрових страхових копій унікальних книжок, рукописів.

А вже в грудні 2015 року бібліотека виступає перед Вченою радою університету з новою ініціативою – створення Музею книги і отримує односторонню підтримку науковців університету.

Ще однією, не менш значимою подією завершився цей же рік. Остання Вчена рада університету рекомендувала до друку унікальну працю відділу бібліографії “Основні праці науковців Ужгородського національного університету (1991–2015)”, який відобразив науковий доробок закладу вищої освіти за період незалежності України.

Орієнтуючись на сьогочасні запити своїх користувачів, починаючи з 2015 року Наукова бібліотека УжНУ відкрила вільний доступ для студентів та викладачів свого вузу до нової послуги – доступ до колекції електронних підручників через сайт www.culonline.com.ua. Для цього університет офіційно передплатив електронну базу навчальної літератури у видавництві “Центр навчальної літератури”, і тому цілком легітимно кожен студент чи викладач Ужгородського національного університету отримав безкоштовний доступ до 800 найменувань найпопулярніших навчальних видань за різноманітною тематикою: аудит, бухгалтерський, кадровий облік, фінанси, економіка, менеджмент, маркетинг, правова література, гуманітарні науки, природничі та технічні науки тощо.

Крокуючи в ногу з часом, у 2015 році Наукова бібліотека почала також апробацію обслуговування користувачів через електронний квиток в інших відділах бібліотеки. Інтерес до такої форми обслуговування підтверджується значною кількістю читачів, які сміливо обрали саме електронне обслуговування. Тому вже до кінця року з 12-ти тисяч користувачів бібліотеки близько 5-ти тисяч перейшли на електронне обслуговування. Студенти активно переходили в новий формат, а добровільність їх рішення на користь електронної бібліотечної програми засвідчувалась угодою між ними та нашою книгозбірнею.

Протягом 2013–2015 років кожен із відділів бібліотеки отримав та відчув свою специфіку впровадження комп'ютерних технологій з влас-

Міжнародна наукова конференція “Сучасна славїстика в Україні та Європі” відбувається в читальній залі бібліотеки. 2019, 11 жовтня.

ними повноваженнями. До прикладу, відділ “Карпатика” (в якому зібрано літературу з історії, культури, економіки, науки краю) завдяки комп’ютеризації зумів запропонувати вільний доступ до електронного каталогу дисертаційних досліджень, що були захищені науковцями за всі роки існування вузу. Електронна бібліотечна програма надала змогу здійснювати пошук дисертаційних досліджень відповідно до теми запиту, галузі дослідження, ключових слів у назві, авторства та ін. Краєзнавчий відділ не зупинився на досягнутому, а цілеспрямовано продовжив введення в комп’ютерну базу даних кожної книги чи часопису з фонду краєзнавчої літератури. Швидкість тематичного пошуку, зручність хронологічного уточнення, вичерпні відомості щодо авторства видань – повертається вдячністю відвідувача за економію часу на складний пошук, його вичерпність. Така інновація вже високо оцінена не лише науковцями університету, а й дослідниками, які приїжджають до нашої бібліотеки за можливістю доступу до джерел свого дослідження з різних міст України та й зарубіжжя.

Робота з комп’ютеризації бібліотеки виявилася далеко не легкою, бо, окрім наповнення електронної бази фонду, бібліотекарі продовжували традиційно формувати паперові каталоги, організовувати виставки книг, культурні заходи, опрацьовувати періодичні видання, перевозити літературу, проводити інвентаризації та багато ін. Поеднання інновацій

та традиційних методів бібліотечної роботи стало нормою, продиктованою часом.

2016 рік додав колективу бібліотеки нових завдань, які той гідно виконував. Прагнення до бібліотечних інновацій стало одним із постійних завдань для Наукової бібліотеки, саме тому вже того року вона приступила до оцифрування окремих колекцій видань з краєзнавчого відділу. Протягом року було оцифровано 52 книги, і це склало 8025 сторінок. Цими книгами стали перші Наукові вісники університету, які побачили світ починаючи з 1947 року, на сторінках яких назавжди залишилися перші кроки становлення як вузу в цілому, так і розвитку наукових досліджень у ньому.

Наукова бібліотека УжНУ вперше зареєструвалася як корпоративний учасник проекту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського “Книжкові пам’ятки України”. Мета наукового проекту: зведення інформації про наявні в бібліотеках та інших державних інституціях України книжкових пам’яток на порталі НБУВ. Книгозбірня УжНУ розмістила в каталог проекту НБУВ “Книжкові пам’ятки України” бібліографічні описи 17 видань Т. Г. Шевченка (1840–1923 рр.), які зберігаються у фондах бібліотеки, до того ж ми пересвідчилися, що володіємо унікальними виданнями у масштабі як усієї України, так і світу.

Інформаційний поступ, попри багато завдань, які постійно стояли перед колективом, не зупинявся ані на день. Улітку 2016 року колектив Наукової бібліотеки взявся за комп’ютеризацію одного з найбільших відділів навчальної літератури – гуманітарного напрямку, де переважно обслуговуються історики, філологи, суспільники. Фонд підручників сягав понад 60 тисяч примірників, на які з вересня чекали студенти. За літній період (цього року літо було непростим – дуже спекотним) – колектив бібліотеки зумів завершити цю роботу. Все потрібно було зробити упродовж липня-серпня, адже літо – це єдиний період, коли всі підручники повертаються у книгозбірню. Робота була надзвичайно складною, до неї залучались працівники різних відділів, допомагали всією бібліотечною сім’єю, і бібліотека дещо нагадувала книжковий вулик, а її працівниці – сумлінних бджілок.

Не припинялась комп’ютеризація в інших відділах, вона одночасно відбувалась і у відділах бібліографії, “Карпатики”, художньої літератури, і в центральному книгосховищі та в угорськомовній бібліотеці ім. Міклоша Берчені. Наукова бібліотека університету впевнено почала перетворюватись на новий тип установи, в якій реалізується дещо новий світогляд читача. Інформатизація бібліотеки навіть допомогла повернути до фонду велику кількість взятих і не повернутих вчасно читачами книг. Вона внесла свої корективи в роботу зі студентами, які порушують термін повернення книжок. До прикладу, підписання обхідного листка звільнить їх від отримання відмітки зі всіх пунктів видачі книг.

Книжкова виставка в рамках святкування Днів Чехії і Словаччини "Так, Масарик" із фондів Наукової бібліотеки, присвячена життю та діяльності першого президента Чехословацької Республіки Томаша-Гарріга Масарика. 2018, 14 березня.

У цьому ж 2016 році (з лютого) університет підписав декларацію про приєднання до Консорціуму e-VERUM з метою доступу до платформи Web of Science. Метою цього приєднання є поліпшення забезпечення електронними інформаційними ресурсами свого вузу, де посередником послуг знову виступить Наукова бібліотека, якій запропоновано бездротовий доступ до Інтернету через Wi-Fi.

З огляду на минулі роки, 2016-й особливо відзначився, бо в цей період одночасно завершили комп'ютеризацію два абонементи підручників: медичної літератури, фонд – 68 528 примірників, та фізико-хімічної літератури, фонд – 47 033 примірники. Відділ медичної літератури вже багато років поспіль залишається найактивнішим щодо користування навчальною літературою, тому з вересня 2016 року зустрів своїх користувачів – студентів-медиків зовсім іншою формою обслуговування: відкриттям електронного формуляру, електронним підписом у ньому за отримані книги та багатьма іншими перевагами перед традиційним обслуговуванням та чергами за підручниками. Завдяки сканерам, які миттєво зчитували бібліографічні описи з книг, записи про них з'являлись

на моніторах комп'ютерів і сучасний читач витрачав на отримання книг всього декілька хвилин. У захопленні від інновацій були всі – і студенти, і викладачі, але найбільше раділи бібліотекарі, бо комп'ютеризація внесла в їх працю особливі корективи – полегшила їхню роботу.

2017 рік став завершальним в етапі комп'ютеризації навчальної літератури в університетській бібліотеці. Цього року одночасно пройшли комп'ютеризацію останні два абонементи підручників: інженерно-технічного напрямку, фонд – 28 925 примірників, та юридичної літератури, фонд – 7652 примірники.

Таким чином, на перше вересня 2017 року Наукова бібліотека об'єднала в єдину комп'ютерну бібліотечну мережу всі свої пункти видачі підручників. Тобто бібліотека повністю перейшла в режим комп'ютерного обслуговування всіх категорій користувачів, основу яких складають студенти. Ця подія стала резонансною для нашої книгозбірні.

На кінець 2017 р. на електронну форму бібліотечного обслуговування перейшли 11 292 студенти, 312 аспірантів, 501 викладач, 272 співробітники університету та 91 стороння особа. Ці показники надзвичайно тішили колектив книгозбірні, адже з 13 тисяч студентів, які на той час навчалися в університеті, понад 11 тисяч почали користуватися власними електронними формулярами, відповідно й електронними підписами, і цим підтверджується затребуваність бібліотеки як установи – вона потрібна студентству та науковцям, нове покоління користувачів залишається поколінням, яке читає.

Наукова бібліотека успішно налагодила співпрацю з деканатами, інститутами, кафедрами університету. Ця співпраця полягає в різних аспектах: від збору замовлень на літературу та періодичні видання – до інформації про перелік начальних дисциплін по кожному курсу. Саме тому в електронну базу бібліотечної програми внесено 2241 назву навчальних дисциплін (станом на кінець 2017 року), а перелік підручників та іншої рекомендованої літератури – це вже своєрідні каталоги книгозабезпечення або, інакше, готові списки рекомендованих джерел.

Електронний каталог – перший результат діяльності бібліотеки зі створення електронних ресурсів з основною метою: оперативне розкриття своїх фондів.

Колектив бібліотеки зумів модернізувати традиційні карткові бібліотечні каталоги в єдиний електронний, щоб зробити його більш зручним і корисним для пошуку. Сьогодні електронний каталог бібліотеки УжНУ – це вже новий тип каталогу, що являє собою не “ізольоване інформаційне сховище”, а відкрите для всесвітнього простору. Бібліотека стала частинкою інформаційного суспільства, водночас отримала нового конкурента – Інтернет, але саме він, Інтернет, і привів до її фондів значну кількість віддалених читачів, які у будь-який час і з будь-якої точки планети заходять на сайт бібліотеки, до її електронного каталогу.

Практичні заняття в бібліотеці під час проведення круглого столу для представників публічних та освітянських бібліотек м. Ужгорода. 2019, 10 жовтня.

Із 1 жовтня 2017 року МОН України включило Ужгородський університет у список провідних закладів вищої освіти, які отримали безплатний доступ до міжнародних баз даних – Scopus та Web of Science, за кошти держбюджету. У список внесено лише 60 із 200 закладів вищої освіти України, і УжНУ в ньому на 11-му місці.

Із червня 2018 року для відслідковування наукової, наукометричної, бібліометричної, аналітичної та іншої діяльності науковців університету введено в структуру бібліотеки Центр наукометрії та інформаційної підтримки освіти і досліджень. Метою діяльності Центру є проведення аналізу у галузі наукової комунікації, відкритого доступу, наукометрії та бібліометрії, поширення інформації про наукові дослідження в ДВНЗ «УжНУ» та підвищення їх результативності шляхом створення відповідної інфраструктури та інноваційного застосування цифрової комунікації. Центр об'єднує в собі відділи: наукометричного аналізу, організації бібліотечно-інформаційного сервісу та інформаційних технологій і комп'ютерного забезпечення. Сьогодні можна впевнено стверджувати про своєчасність створення та нагальність роботи Центру, який не лише акумулює наукометрику та бібліометрику, а виступає ініціатором проєктів наказів щодо організації доєднання науковців УжНУ до ORCID та Researcher ID; долучається до виконання складних завдань вузу, до прикладу – підготовка наукометричної характеристики на підтвердження Ужгородським університетом статусу національного.

Учасники Міжнародної науково-практичної конференції (24-26 вересня 2019, м. Мінськ) в Білоруському державному університеті культури та мистецтва. Директорка бібліотеки УжНУ Марія Медведь (п'ята зліва), заст. директорки Вікторія Воробець (сьома зліва). 2019.

У 2018 році саме колектив бібліотеки розпочав новий проєкт “Впровадження інтернет-послуг”. Передувало цьому розроблення нового сайту бібліотеки, на якому можна було б представити багато нових рубрик, досі не застосовуваних у практиці бібліотечних послуг через мережу Інтернет. Саме ними планувалося розширити і підняти якість бібліотечних онлайн-сервіс-послуг, основою яких є задоволення сучасних запитів мобільним способом.

На початку 2019 року книгозбірня знову запровадила новий для себе формат. Тепер вона надавала послуги, вийшовши за межі своїх стін, оскільки через сайт бібліотеки насамперед відкрила сервіс довідково-інформаційного обслуговування, розширеного рубриками онлайн-послуг: “Календар знаменних та пам’ятних дат”, “Віртуальні книжкові виставки, огляди, презентації”, “Нові надходження”, “Науковий доробок працівників УжНУ”, “Бібліографічні видання та публікації працівників НБ УжНУ” та “Інтернет-ресурси” тощо.

Найактуальнішою на сьогодні залишається рубрика “Науковцям”. Вона поділяється на підрубрики “Консультації”, “На допомогу науков-

Заст. директора Національної бібліотеки Білорусі з наукової роботи та видавничої діяльності Александр Суша демонструє директорці Наукової бібліотеки УжНУ факсимільні видання першодруків Франциска Скорини. 2019, 30 вересня.

цям” та особливо значиму для користувачів підрубрику “Наукометрія. Бібліометрія”. Саме остання користується найбільшою популярністю серед користувачів, бо питання наукометрики та бібліометрики стали нагальними в часі, оскільки визначають наукову активність досліджень вчених Ужгородського університету.

Не поступається в активності виокремлена важлива віртуальна рубрика “Електронні ресурси”. Підготовку до її наповнення та використання бібліотека започаткувала ще в попередні роки, випробувала та, лише пересвідчившись у її актуальності, виокремила (розширила) в ній відповідні підрубрики: “Електронний каталог”, “Електронний репозиторій”, “Бази даних”, “Електронні ресурси УжНУ”. Доповненням рубрики стало посилання на сайт вузу під назвою “Електронне навчання”, яке вміщує значний комплекс навчальних дисциплін, курсів лекцій, методичних розробок та ін.

Бібліотека удосконалила технологію збору онлайн-замовлень на навчальні та наукові видання в допомогу рубриці відділу “Комплектування”, яка супроводжується консультацією та інструкцією щодо замовлення літератури для факультетів та кафедр. Онлайн-замовлення до відділу

В. Воробець та М. Медведь перед величним архітектурним комплексом Національної бібліотеки Білорусі. 2019.

ронне замовлення”, “Електронна доставка документа”, “Індексування за УДК”, “Заміна втраченої книги”, “Продовження терміну користування книгою”, “Віртуальна бібліографічна довідка”, “Тематичний підбір літератури”, “Редагування списків літератури”, “Перевірка на плагіат”, “Платні послуги”, “МБА”, “Замовлення приміщень”.

Не можна оминати увагою вмiле застосування бібліотечних інновацій, які стають в нагоді всім – від викладача до студента та пересічного користувача. Ще зовсім нещодавно здавалось нереалістичним те, що сьогодні пропонує своїм користувачам бібліотека. Зупинимось лише на деяких із тих, що виконуються бібліотекою завдяки мережі Інтернету, не потребують індивідуальної фізичної присутності в стінах бібліотеки та дотримання графіку роботи закладу, не залежать від умов його роботи. До прикладу, “Електронне замовлення документа”: після перегляду електронного каталогу бібліотеки, за допомогою відповідної сервісної онлайн-форми “Електронне замовлення документа”, книгозбірня отримує замовлення і скеровує його до відділу, у фондах якого зберігаються відповідні видання, попереджаючи замовника, що замовлені книги зберігаються бібліотекою не більш як три дні.

комплектування надходить на її електронну адресу через онлайн-форму, також передбачено додаткову форму “Докомплектування”. Для зручності перегляду українських видань представлено окрему категорію “Пропозиції видавництв”.

Виокремлена рубрика “Книгообмін” передбачає повний перелік видань, якими бібліотека може обмінятися з іншими вузами чи бібліотечними закладами. Електронний перелік таких видань побудовано відповідно до систематизації УДК.

Значну увагу отримала рубрика “Онлайн-послуги” – саме вона стала новинкою бібліотечного сервісу та високо оцінена віртуальними користувачами. На сьогодні вона включає 13 підрубрик, а саме: “Елек-

Або візьмемо до уваги отримання запиту на повний текст віднайденого джерела; тут згодиться послуга “Електронна доставка документа” – сервісна послуга, яка надає можливість користувачам отримати електронні копії статей або фрагментів друкованих видань із фондів бібліотеки УжНУ за допомогою мережі Інтернет. Загальний обсяг кожного запитуваного документа не може перевищувати 25 сторінок.

Чого лише вартує зручність для науковців та дослідників послуги “Індексування за УДК” – допомога у визначенні індексів Універсальної десятикової класифікації та авторського знака до наукових та навчальних праць. Послуга надається лише науковцям, співробітникам, викладачам, аспірантам та студентам Ужгородського національного університету. Технологія для користувача проста та зручна: заповнюється відповідна онлайн-форма, в якій, крім ПІБ та зворотної електронної адреси користувача, виділені поля: вид видання, анотація, ключові слова. Термін виконання – протягом одного робочого дня.

Поліпшують контакт бібліотеки і читача такі послуги:

- послуга “Заміна втраченого документа” дає змогу швидко і зручно здійснити заміну втраченого документа з бібліотечного фонду Наукової бібліотеки УжНУ. Користувач через “Електронний каталог” (авторизувавшись) переглядає, які саме книжки внесені на його електронний формуляр, та може з’ясувати бібліографічний опис загубленого документа. Для оформлення заміни втраченого документа на абонементних бібліотеки необхідно відправити запит;

- послуга “Продовження терміну користування книгою” дозволяє швидко і зручно подовжити термін користування документами з бібліотечного фонду. Користувач, відправивши онлайн-форму запиту, очікує на відповідь бібліотеки;

- послуга “Віртуальна бібліографічна довідка” за допомогою бібліографів допомагає знайти інформацію про книги, статті, інтернет-ресурси, підібрати список літератури за конкретною темою, отримати відпо-

На презентації книжки “Професор Василь Німчук у спогадах сучасників” в малій залі ректорату УжНУ. Учениці Василя Німчука та авторки статей – Наталія Венжинович та Марія Медведь. 2018.

віді на запити з усіх галузей знання. Виконується лише на основі фонду бібліотеки університету, відповідь зберігається в електронному “Архіві виконаних довідок”;

- послуга “Тематичний підбір літератури” передбачає змогу замовити тематичний підбір літератури до статті, курсової, дипломної, дисертаційної та інших робіт. Для цього потрібно заповнити форму онлайн (у полі “Електронна адреса” вказати свою власну/корпоративну електронну пошту). Співробітники бібліографічного відділу та відділу обслуговування зроблять підбір літератури, наявної у фондах бібліотеки (термін виконання замовлення – від 2 до 14 днів);

- послуга “Редагування списків літератури” – бібліотека УжНУ надає додаткову освітню послугу з редагування списків використаної літератури в наукових публікаціях та списку посилань за ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, ДСТУ 8302:2015 та міжнародними стилями;

- послуга “Перевірка на плагіат” коригується бібліотекою з відділом університету, який здійснює перевірку на виявлення збігів/ідентичності/схожості в текстах, завдяки передплаченим вузом засобам сервісу перевірки на плагіат Unichek.

Для більш тісного контакту з користувачами Наукова бібліотека УжНУ доповнила власний сайт рубрикою “Команда”, в якій віртуально представляє провідних бібліотекарів-спеціалістів, наблизивши взаємодію з користувачами завдяки службовим електронним адресам та контактам зв'язку.

Рубрики “Фотогалерея” та “Презентація бібліотеки” розширюють віртуальне ознайомлення з бібліотекою УжНУ та сприяють її популяризації в суспільстві.

Іміджу бібліотеки активно сприяє її присутність в соціальних мережах Твіттер, Інстаграм та особливо в мережі Фейсбук, через яку поширено лише протягом першого півріччя 2020 року 55 віртуальних виставок. Перегляд декотрих віртуальних виставок сягає понад тисячу, і це доводить, що матеріал, в якому бібліотека пропагує свої фонди, не залишає користувачів байдужими.

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя людей, тому не дивно, що з кожним днем кількість користувачів зростає. Бібліотеки теж активно долучаються до соціальних мереж, бо відчують величезний потенціал для залучення уваги до себе як книжкового осередку і прагнуть збільшити зацікавленість аудиторії до своїх фондів та інформаційних продуктів. До слова, приблизно 3,5 мільярда інтернет-користувачів у світі користуються соціальними мережами, і очікується, що ця цифра буде зростати.

Серед українців найпопулярнішою соціальною мережею є Фейсбук. Свою сторінку у цій мережі Наукова бібліотека УжНУ створила в травні

2017 року. Першою її публікацією став матеріал під назвою “На філологічному факультеті урочисто відкрили музей-колекцію книг Олени Рудловчак”. На сьогодні, майже три роки потому, сторінкою бібліотеки цікавляться близько тисячі користувачів. Бібліотека радо відкрила ще одне віртуальне віконце в свої фонди, адже в такий спосіб вона інформує про себе: про нові надходження до своїх фондів; про заходи в бібліотеці та університеті (конференції, круглі столи, презентації, майстер-класи); про інформаційні проекти, новини книговидавництва, нові інтернет-платформи, сервіси тощо. Великої популярності набули презентації віртуальних книжкових виставок, завдяки яким бібліотека не лише пропагує видання, а й знайомить світ із вченими, котрі стали гордістю університету. Багато віртуальних презентацій присвячено ювілейним датам культурних діячів, знаменним подіям у житті держави. Завдяки соціальним мережам вона інформує користувачів про бібліотечні продукти та послуги, які надаються книгозбірнею через сайт бібліотеки. На сторінках мережі Інстаграм бібліотека розміщує фото та відео з бібліотечних заходів, візуальних анонсів книжкових виставок та презентацій.

Отже, бібліотека досить активно використовує соціальні мережі, чим розширює можливості комунікації зі своїм користувачем, спрямовуючи інформаційний потік в них, і все задля кінцевого результату – задоволення інформаційних потреб користувачів та розширення бібліотечної онлайн-аудиторії.

Колектив бібліотеки постійно започатковує нові проекти, лише протягом 2019–2020 років їх було декілька. Особливо вдалим став проєкт “База періодичних видань НБ УжНУ”, який відображає електронна програма “УФД/Бібліотека” та електронний каталог бібліотеки. До згаданої бази нашими працівниками включено повний перелік часописів та газет, які зберігаються тут від часу заснування закладу. Їх загальна кількість сягає понад 360 тисяч номерів, багато з яких є унікальними. Після успішного закінчення цього проєкту бібліотека, не гаючи часу, приступила до ще одного, в основу якого покладено перенесення ретрокартотеки статей в електронний вигляд, основою для якої стала “База періодичних видань НБ УжНУ”. Завдяки цьому проєкту ми отримуємо можливість пропонувати своєму користувачу найвичерпнішу тематичну добірку матеріалів, надавати розширений пошук, опираючись на ретроописи, які створювалися бібліотекарями протягом 75 років існування книгозбірні.

Протягом останніх двох років Наукова бібліотека активно проводить онлайн-конференції, що теж є новою формою роботи. Це науково-практичні інтернет-конференції: “Використання інструментів веб-технологій як основа розширення бібліотечних онлайн-послуг у формуванні сучасного іміджу бібліотеки”, яка відбулася 18–25 червня 2019 року на сайті Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету (<http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>), та “Сучасні завдання та пріоритети

діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій”, яка відбулася 15–19 червня 2020 року. В останній взяли участь 67 бібліотечних працівників, із них – 39 доповідачів та 26 – учасники обговорення.

Таким чином, створивши інноваційну модель бібліотечного сервісу, Наукова бібліотека Ужгородського національного університету впевнено змінила стратегію свого розвитку. Упровадження нових інформаційних технологій у бібліотечну діяльність дають змогу автоматизувати всі зони її використання як у своїх стінах, так і за їх межами. Саме вони перетворили книгозбірню в сучасний інформаційно-культурний центр не лише власного вузу, а й інформаційного світу загалом, бо завдяки інноваційним змінам обслуговування вона відповідає сучасним вимогам цифрового покоління користувачів.

Попереду працівників Наукової бібліотеки чекають нові завдання, нові проєкти, нові задуми, та сумніву немає – колектив університетської бібліотеки сумлінно справиться з усіма завданнями, бо саме вони дозволять їй стати кращою.